Джером Девід Селінджер

У ЧОВНІ

Переклад: Дмитро Кузьменко

Був початок п'ятої того осіннього дня, коли надворі панує бабине літо. Уже двадцятий раз після обіду Сандра, кухарка, глянула з вікна у бік озера і відвернулась, стиснувши губи. Відійшовши від вікна цього разу, вона неуважно розв'язала і знов зав'язала на собі фартух. Намагалася затягнути його якнайтугіше, наскільки дозволяла її чимала талія. Потім повернулась до кухонного столу і сіла навпроти місіс Снелл. Та вже закінчила з прибиранням і прасуванням та, як зазвичай, пила чай, перш ніж рушити до автобусної зупинки. Місіс Снелл була у капелюшку. Цю цікаву споруду з чорного фетру вона носила не лише протягом усього минулого літа, а вже три літа поспіль — у будь-яку спеку, за будь-яких обставин, схиляючись над незліченними прасувальними дошками та орудуючи незліченними пилососами. Значок "Гетті Карнеґі"[1] ще тримався на підкладці, вже поблідлий, але, сміливо можна сказати, нездоланний.

— Я не збираюсь переживати через це, — мабуть, уже п'ятий чи шостий раз оголосила Сандра, звертаючись як до місіс Снелл, так і до самої себе. — Я вирішила, що не переживатиму. А що?

— І правильно, — сказала місіс Снелл. — Я б теж не стала. Ніколи не стала б. Передай-но мені мою сумку, люба.

Шкіряна сумка, жахливо обтерта, але з не менш серйозним значком усередині, ніж на підкладці шляпки, лежала на буфеті. Сандрі вдалось дотягтись до неї не підводячись. Вона передала сумку через стіл місіс Снелл, яка відкрила її і дістала пачку ментолових сигарет та коробочку сірників зі значком "Сторк-клаб".

Місіс Снелл запалила, потім піднесла свою чашечку з чаєм до губ, але відразу поставила її назад на підставку.

— Якщо цей чай не поспішить і не прочахне, я пропущу свій автобус.

Вона поглянула на Сандру, що тоскно дивилась кудись у напрямку мідних каструль навпроти стіни.

— Перестань переживати через це, — звеліла місіс Снелл. — Щось хороше буде від твого переживання? Скаже він їй чи не скаже. Ось і все. То чого ж переживати?

— Я й не переживаю через це, — відказала Сандра. — Останнє, що я робитиму — це переживатиму через це. Тільки ж мене до божевілля доводить те, як ця дитина никає по всьому будинку. І його ж не чути зовсім. Он тільки вчора я лущила боби, якраз біля цього столу, і мало не наступила на його руку. Він сидів під столом.

— Так. Та я б не переживала через це.

— Мусиш зважувати кожне слово, що кажеш поруч з ним, — сказала Сандра. — Це до божевілля доводить.

— Досі не можна пити це, — сказала місіс Снелл. — …Це жахливо. Мусиш зважувати кожне слово, що кажеш і все інше.

— Це до божевілля доводить! Ось що я маю на увазі. Я вже напівбожевільна. — Сандра витерла уявні крихти з коліна і пирхнула. — І це чотирирічна дитина!

— А виглядає ж хорошою дитиною, — сказала місіс Снелл. — Його великі коричневі очі і все таке.

Сандра знову пирхнула:

— У нього ніс такий же, як у батька. — Вона підняла свою чашку і відпила з неї без труднощів. — Я не розумію, чого вони збираються залишатись тут увесь жовтень, — сказала вона невдоволено і поставила чашку. — Я кажу, що ніхто ж з них уже не ходить до води. Вона не ходить, він не ходить, і дитина не ходить. Ніхто тепер не ходить. Навіть не витягують більше того безглуздого човна. Думаю, що вони викинули на нього чималі гроші.

— Не розумію, як ти п'єш свій чай, я свій пити не можу.

Сандра вороже втупилась у протилежну стіну.

— Як би я була рада повернутись до міста. Без жартів. Ненавиджу це божевільне місце. — Вона неприязно глянула на місіс Снелл. — У тебе ніяких проблем, ти живеш тут увесь рік. У вас тут знайомства і все таке. Ти не переймаєшся.

— Я таки вип'ю цей чай, навіть якщо це мене вб'є, — сказала місіс Снелл і подивилась на годинник, що був над електричним каміном.

— А що б ти робила на моєму місці? — раптом запитала Сандра. — Що б ти робила? Кажи правду.

У таких питаннях місіс Снелл почувалась як риба у воді. Вона відставила чашку з чаєм.

— Так. По-перше, — сказала вона, — я б не переживала через це. Що я зробила б, то це пошукала б іншу…

— Я не переживаю через це, — перебила Сандра.

— Я це знаю, та що я зробила б, то це знайшла б собі…

Відчинились подвійні двері з вітальні, і Бу-Бу[2] Танненбаум, господиня будинку, увійшла до кухні. Це була маленька, з худенькими стегнами, жіночка років двадцяти п'яти. У неї було безбарвне і ламке волосся, закладене назад за великі вуха, зовсім не за модою. На ній були джинси до колін, чорний пуловер з високим коміром, шкарпетки та тапці. Незважаючи на прізвисько, незважаючи на її негарність, вона була — з погляду на незабутнє, непомірно вразливе, маленьке личко — чудовою жінкою. Вона рушила прямо до холодильника, відкрила його. Коли вона дивилася всередину, розставивши ноги на поклавши руки на коліна, то немелодійно насвистувала крізь зуби і ледь помітно погойдувалась під цей свист. Сандра та місіс Снелл мовчали. Місіс Снелл неспішно вийняла сигарету з уст.

— Сандро…

— Так, пані? — Сандра стривожено поглянула поверх шляпки місіс Снелл.

— Що, більше не залишилось пікулів? Я хотіла віднести йому.

— Він усе з'їв, — швидко відповіла Сандра. — З'їв перед тим, як лягати спати вчора увечері. Там тільки дві штуки залишалось.

— Ага. Добре, я тоді куплю ще, коли йтиму на станцію. Думала, може, вдасться виманити його з човна. — Бу-Бу зачинила двері холодильника підійшла до вікна у бік озера. — Ще щось потрібно? — запитала вона від вікна.

— Тільки хліб.

— Я залишила вам чек на столі у холі, місіс Снелл. Дякую.

— Добре, — сказала місіс Снелл. — я чула, Лайонел збирався втекти знову. — Вона хихикнула.

— Щось схоже на те, — сказала Бу-Бу і засунула долоні у задні кишені джинсів.

— Зрештою, далеко він не бігає, — сказала місіс Снелл і знову хихикнула.

Бу-Бу повільно повернулась, тепер вона вже не стояла спиною до жінок за столом.

— Ні, — сказала вона. — І заклала пасмо волосся назад за вухо. Продовжила детальніше: — Він утікає регулярно, відколи йому виповнилось два роки. Та ніколи надто далеко. Здається, найдалі, куди він діставався — у місті, у всякому разі — до Меллу[3] у Центральному парку. Лише кілька кварталів від дому. Найближче — до входу у наш будинок. Там і тинявся, щоб попрощатися з батьком.

Обоє жінок за столом засміялись.

— Мелл — це місце, де всі катаються на ковзанах, у Нью-Йорку, — пояснила Сандра дуже дружньо місіс Снелл. — Діти й усі інші.

— Ясно, — сказала місіс Снелл.

— Йому було тільки три. Це сталось минулого року, — сказала Бу-Бу і дістала пачку сигарет та коробку сірників з бокової кишені джинсів. Вона закурила сигарету, а дві жінки сміливо розглядали її. — Таке хвилювання. Ми мало не всю поліцію підняли на ноги, аби знайти його.

— І знайшли його? — запитала місіс Снелл.

— Звичайно, його знайшли! — сказала Сандра з презирством. — А ви що думаєте? Знайшли його вночі, чверть на дванадцяту, у середині… Боже, лютого, здається. Жодної дитини у парку. Тільки злодії, можливо, та набір блукаючих дегенератів. Він сидів на підлозі оркестрової сцени і катав камінчик назад-уперед у щілині. Змерз мало не до смерті, і виглядав…

— Оце так! — сказала місіс Снелл. — І чому він зробив це? Я маю на увазі, чому він бігає з дому?

Бу-Бу випустила самотнє, криве кільце диму прямо на скляну шибку.

— Якась дитина у парку того дня образила його: "Ти смердючка мала". Ось чому, як ми думаємо, він зробив це. Не знаю, місіс Снелл. Все це понад моє розуміння.

— І давно він так робить? — запитала місіс Снелл. — Я маю на увазі, давно він так робить?

— Так, коли йому було два з половиною, — почала Бу-Бу детально розповідати, — він знайшов схованку під раковиною у підвалі нашого будинку. У пральні. Наомі, його подружка, сказала, що у неї в термосі сидить черв'як. У всякому разі, це все, що нам вдалось витягти з нього. — Бу-Бу зітхнула і відійшла від вікна, її сигарета була майже спалена. Вона зробила крок до дверей. — Спробую ще раз, — промовила вона на прощання.

Вони засміялись.

— Мілдред, — звернулась Сандра, усе ще сміючись, до місіс Снелл, — ти пропустиш свій автобус, якщо не вийдеш зараз.

Бу-Бу зачинила за собою двері з металевою сіткою.

Вона стояла на невеликому схилі газону перед будинком. Низьке сліпуче вечірнє сонце світило їй у спину. За дві сотні ярдів від неї її син Лайонел сидів на кормі батькового бота. Прив'язаний, зі спущеними вітрилами, бот погойдувався під рівним кутом до причалу, у самому його кінці. За п'ятдесят футів від нього плавала догори дном загублена чи забута водяна лижа, але на озері не було жодного човна. Тільки вдалині пасажирський катер прямував до Вітрильної бухти. Для Бу-Бу було на диво важко розгледіти Лайонела у полі зору. Сонце, хоч і не гріло особливо, проте світило так яскраво, що всі віддалені речі — хлопчик, човен — здавались майже такими ж пливкими й розмитими, як палиця у воді. За хвилину Бу-Бу перестала вглядатися. Вона по-солдатському зім'яла свою сигарету і рушила до причалу.

Був жовтень, і дошки причалу вже не пашіли теплом в обличчя. Вона йшла і насвистувала крізь зуби "Малюка з Кентуккі".[4] Коли вона досягла кінця причалу, присіла біля правого краю і її коліна хруснули. Вона подивилась униз на Лайонела. Його можна було дістати веслом. Він на неї не подивився.

— Агов! — гукнула Бу-Бу. — Друзяко! Пірате! Морський вовче! Я вже тут!

Лайонел все ще не підіймав погляду, але вирішив продемонструвати, який він вправний моряк. Він перекинув незакріплений румпель праворуч, а потім знову притис його до боку. Очей він від палуби не підіймав.

— Це я, — сказала Бу-Бу. — Віце-адмірал Танненбаум. Уроджена Ґласс. Прибула перевірити стермафори.

Цього разу відповідь була.

— Ти не адмірал. Ти жінка, — сказав Лайонел. Його речення, як правило, переривались, бо йому не вистачало дихання. Через це слова,

які він хотів підкреслити, звучали не голосніше, як потрібно, а тихіше. Бу-Бу не лише вслухалась у його слова, вона, здавалось, бачила їх.

— Хто тобі таке сказав? Хто сказав тобі, що я не адмірал?

Лайонел відповів, але нерозбірливо.

— Хто? — перепитала Бу-Бу.

— Тато.

Бу-Бу все ще сиділа навпочіпки, вона простягла руку між розставленими колінами і трималась за дошки причалу, щоб не втратити рівновагу.

— Твій тато хороший хлопець, — сказала вона, — та він, мабуть, найбільш сухопутна особа на світі. Це таки правда, коли я в порту, я — жінка. Це правда. Але моє справжнє покликання завжди було, є і буде…

— Ти не адмірал, — сказав Лайонел.

— Перепрошую?

— Ти не адмірал. Ти все одно жінка.

Запанувала коротка тиша. Тим часом Лайонел став змінювати курс свого судна — знову — схопив румпель обома руками. На ньому були шорти кольору хакі та чиста біла футболка з зображенням Джерома Страуса,[5] що грав на віолончелі. Він засмаг, і його волосся, що було такого ж кольору і вигляду, як у матері, трохи вицвіло вгорі.

— Багато людей думають, що я не адмірал, — сказала Бу-Бу, розглядаючи його. — Це тому, що я не оголошую це всім підряд. —

Утримуючи рівновагу, вона дістала сигарету та сірники з бокової кишені джинсів. — Я майже ніколи не обговорюю свій чин з людьми. Особливо з хлопчиками, що навіть не дивляться на мене. За таке і вигнати з флоту можуть. — Не запалюючи сигарету, вона несподівано підвелась на рівні. Стояла, незвично випроставшись, зімкнула великий та вказівний палець правої руки, піднесла цей овал до уст та прогуділа щось схоже на сигнал. Лайонел відразу підвів голову. Мабуть, він здогадувався, що сигнал не справжній, але виглядав враженим, навіть роззявив рота. Три рази без упину Бу-Бу прогуділа сигнал — щось середнє між сигналами "Ранння зоря" та "Вечірня зоря". Потім церемонно віддала честь протилежному берегу. Коли вона знову присіла на край причалу, то зробила це з глибоким сумом, немов вона була глибоко зворушена цим знаком морської традиції, що закрита для загалу та маленьких хлопчиків. Якийсь час вона пильно вдивлялась у вузький обрій озера, доки, нарешті, згадала, що вона не зовсім сама. Вона поважно поглянула униз на Лайонела, рот якого був досі відкритий.

— Це був таємний сигнал, який дозволяється чути лише адміралам. — Вона запалила сигарету та задмухнула сірник театрально тонким та довгим струменем диму. — Якщо хто-небудь дізнається, що я дозволила тобі почути сигнал… — Вона похитала головою. Потім знову перевела погляд на обрій.

— Повтори.

— Неможливо.

— Чому?

Бу-Бу стиснула плечима.

— Забагато молодших офіцерів поблизу, по-перше.

Вона змінила свою позицію — тепер сіла, схрестивши ноги по-індіанськи. Зняла свої шкарпетки.

— Я скажу тобі, що я хочу зробити, — сказала вона сухо. — Якщо ти розповіси мені, чому утікаєш з дому, я відкрию для тебе всі таємні сигнали, що знаю. Згода?

Лайонел відразу опустив погляд на дно човна.

— Ні, — сказав він.

— Чому ні?

— Тому що.

— Тому що чому?

— Тому що я не хочу, — сказав Лайонел і штовхнув румпель для виразності.

Бу-Бу закрила правий бік обличчя від відблиску сонця.

— Ти сказав мені, що більше не утікатимеш з дому, — промовила вона. — Ми говорили, і ти сказав, що більше не будеш. Ти обіцяв мені.

Лайонел відповів, але не надто виразно.

— Що? — перепитала Бу-Бу.

— Я не обіцяв.

— Ні, ти обіцяв. Ти певно обіцяв.

Лайонел знову заходився керувати човном.

— Якщо ти адмірал, — сказав він, — то де твій флот?

— Мій флот. Я рада, що ти запитав мене про це, — сказала Бу-Бу і спробувала простягнути у човен ноги.

— Забирайся геть! — звелів Лайонел, але без крику і не підіймаючи очей. — Ніхто не може заходити сюди.

— Не можна? — Нога Бу-Бу вже майже торкнулась носу човна. Вона слухняно забрала її. — Ніхто взагалі не може? — Вона знову сіла по-індіанськи. — Чому не можна?

Лайонелова відповідь була повною, але знову не надто гучною.

— Що? — перепитала Бу-Бу.

— Тому що не дозволяється.

Бу-Бу, не зводячи очей з хлопчика, мовчала не менше хвилини.

— Мені прикро чути це, — сказала вона нарешті. — Мені було б дуже приємно сісти до тебе у човен. Я так скучила за тобою. Я так рідко тебе бачу. Протягом цілого дня у будинку я самотня і мені ні з ким поговорити.

Лайонел не відпускав румпель. Він придивлявся до його дерев'яної ручки.

— Ти можеш поговорити з Сандрою, — сказав він.

— Сандра зайнята, — сказала Бу-Бу. — Та в будь-якому разі, я не хочу говорити з Сандрою, я хочу говорити з тобою. Я хочу сісти у твій човен і поговорити з тобою.

— Ти можеш говорити звідти.

— Що?

— Ти можеш говорити звідти.

— Ні, не можу. Тут завелика відстань. Я маю бути ближче.

Лайонел повернув румпель.

— Ніхто не може заходити сюди, — сказав він.

— Що?

— Ніхто не може заходити сюди.

— Добре, тоді розкажи мені, чому ти втікаєш з дому? — запитала Бу-Бу. — Після того, як пообіцяв мені, що більше не будеш?

На дні човна біля стернового сидіння лежали окуляри для підводного плавання. У відповідь Лайонел затис їх між великим та другим пальцем правої ноги та спритним коротким рухом ноги перекинув окуляри за борт. Вони вмить потонули.

— Це гарно. Це конструктивно, — сказала Бу-Бу. — Вони належали твоєму дядьку Веббу. Він буде дуже задоволений. — Вона вийняла свою сигарету. — Колись вони належали твоєму дядьку Сеймуру.

— Мене не обходить.

— Я бачу. Бачу, що не обходить, — сказала Бу-Бу. Її сигарета стирчала криво між її пальцями; вона тліла небезпечно близько до суглоба. Відчувши опік, вона викинула сигарету в озеро. Потім вона дістала щось із бокової кишені. Це був пакунок, розміром з колоду карт, загорнутий у білий папір і перев'язаний зеленою стрічкою.

— Це зв'язка ключів, — сказала вона, коли відчула, що очі хлопчика дивляться на неї. — Схожа на таткову, але в ній набагато більше ключів, ніж там. Вона має десять ключів.

Лайонел посунувся уперед на сидінні, відпустивши румпель. Він розставив руки, щоб спіймати, і промовив:

— Кинеш їх? Будь ласка…

— Почекай хвилинку, сонечко. Я маю трохи подумати, що робити. Я мушу кинути ці ключі в озеро.

Лайонел витріщився на неї, роззявивши рота. Потім закрив рот.

— Вони мої, — сказав він не дуже певно.

Бу-Бу знизала плечима, дивлячись на нього.

— Мене це не обходить.

Лайонел повільно сів назад на сидіння, дивлячись на матір, і знову взявся за румпель. Видно було, що він зосереджено міркує, чого й хотіла матір.

— Ось, — Бу-Бу кинула пакунок. Він упав прямо на його коліна.

Лайонел подивився на нього на колінах, підняв і подивився на нього у руці і викинув його в озеро. Потім відразу подивився на Бу-Бу, в очах його світився не виклик, а сльози. Ще мить, і його вуста викривились у горизонтальну вісімку, і він нестримно заридав.

Бу-Бу підвелася обережно, наче глядач у театрі, що в нього заніміла нога, ступила у човен. За мить вона була на стерновому сидінні з керманичем на своїх колінах. Вона гойдала його, цілувала в потилицю і повідомлялайому деякі важливі речі.

— Моряки не плачуть, любий. Моряки ніколи не плачуть. Тільки, коли їхній корабель йде на дно. Або коли вони пливуть на плоту після катастрофи і їм нічого пити, окрім…

— Сандра… сказала місіс Снелл… що наш тато здоровий… брудний… жидюга.

Бу-Бу пересмикнуло, але вона зняла хлопчика з колін, поставила його прямо перед собою й прибрала пасмо волосся з його чола.

— Справді так сказала?

Лайонел завзято закивав головою. Він підступив ближче, плачучи, і став між колінами матері.

— Ну, це ще не надто страшно, — сказала Бу-Бу, міцно стискаючи його колінами й обіймаючи. — Це не найгірше, що могло статись. — Вона ніжно куснула край його вуха. — Чи знаєш ти, що таке жидюга, любий?

Лайонел все ще не бажав чи не міг говорити. У будь-якому разі він почекав, доки гикавка — наслідок плачу — трохи вщухла. Потім він таки відповів, приглушено, але розбірливо, прямо у теплу шию Бу-Бу.

— Жидюга це жидюга — той, хто ні з ким не хоче ділитися,[6] — сказав він.

Щоб краще бачити сина, Бу-Бу легенько відсунула його від себе. Потім раптово запхнула руку йому ззаду в штанці, він навіть злякався, але вона тільки підіткнула його сорочку.

— Сказати тобі, що ми зробимо? — запитала вона. — Ми поїдемо в місто і візьмемо пікулів і хліба, і будемо їсти пікулі прямо в машині, а потім ми поїдемо на станцію і зустрінемо татка, а потім ми привеземо татка додому і попросимо його покатати нас у човні. І ти допоможеш йому вітрила. Добре?

— Добре, — сказав Лайонел.

Вони не пішли до будинку. Вони побігли наввипередки. Лайонел прибіг перший.

Примітки

[1]

Етикетка "Гетті Карнеґі" (Hattie Carnegie) — етикетка магазину жіночого одягу в Нью-Йорку. Ціни там достатньо високі, тому зрозуміло, що капелюшок, як і сірникова коробка з емблемою клубу "Сторк-клаб", були подаровані місіс Снелл кимсь з її роботодавців.

[2]

Бу-Бу (Boo Boo) — прізвисько Беатріс Ґласс означає "страховисько". Можна порівняти з героєм роману Харпер Лі "Вбити пересмішника" — Boo Boo Radley — Страховисько Редлі.

[3]

Мелл — район Центрального парку в Нью-Йорку. Зимовими вечорами, коли туди втік Лайонел, парк був досить похмурим місцем. Вночі ж там узагалі дуже небезпечно.

[4]

"Малюк з Кентуккі" — пісня, автор слів Річард Бак (Richard Buck), а музики Адам Ґейбл (Adam Geibel).

[5]

Джером Страус — мабуть, персонаж якогось дитячого мультика.

[6]

Це той, хто нікому нічого не дає — гра слів, яку важко передати, — англійське слово "жид" (kike) було сприйняте Лайонелом за слово "повітряний змій" (kite), тому образу "товстий брудний жид" він сприйняв як "товстий брудний повітряний змій".